

ТАРАСЕНКО Галина Сергіївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри екології, природничих та
математичних наук Вінницької академії неперервної
освіти

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ

У статті представлені результати теоретичного та емпіричного дослідження особливостей фахової підготовки вчителів природничих дисциплін до здоров'язбережувальної діяльності в школі. Проблему аналізовано на засадах компетентнісного, культурологічного та інтегрованого підходів до освітніх процесів. Презентовано методологічне обґрунтування принципу образно-пізнавальної цілісності підготовки вчителя природничих дисциплін до здоров'язбережувальної діяльності на засадах інтегрованого підходу і гуманітаризації освіти.

***Ключові слова:** вчитель, природнича освіта, компетентнісний підхід, інтеграція, гуманітаризація.*

Постановка проблеми. Оновлення української школи, перехід на компетентнісний вимір освіти, увага до інтеграції знань учнівської молоді і формування в неї емоційного інтелекту – все це є ознаками звернення суспільного мислення до проблеми «олюднення» змісту освіти на основі «адсорбції» загальнолюдських цінностей. Весь цикл шкільних предметів, зокрема природничі дисципліни повинні не лише ознайомлювати учнівську молодь з основами природокористування, але й реалізовувати світоглядну функцію, формуючи систему ставлень особистості до світу в цілому і до себе зокрема.

Випускник нової української школи повинен бути готовим до самореалізації в соціумі й особистому житті, володіти інформаційними потоками, виявляти здатність до аналізу життєво-практичних ситуацій, до прийняття конструктивних рішень і розв'язків на основі набутих знань. Проте найважливішим тут має стати потяг до постійного саморозвитку і особистісного самоствердження на засадах адекватного ціннісного ставлення до природи, соціуму, оточуючих людей і до власного життя як фізіологічного і духовного феномену. Усвідомлення життєвих цінностей повинно стати мотивом і критерієм збереження здоров'я планети, людства і власного здоров'я у тому числі.

Важливу роль у підготовці учнівської молоді до самостійного життя і здоров'язбереження відіграють вчителі природничих дисциплін, яким належить не тільки озброїти учнів системою природничих знань, але й сформувати у них культуру здоров'я і систему мотивів бережного ставлення до всіх проявів життя у довіллі. Утім шкільні вчителі не завжди націлені на здоров'язбережувальну діяльність щодо учнів внаслідок перевантаження дидактичними завданнями. Відчутний брак ціннісних установок такої діяльності, який зумовлений недостатньою аксіологічною культурою педагогічного мислення. Вчителями часто ігнорується позитив інтегрованого підходу до природничої освіти. Все це спрощує освітні технології, які використовує вчитель у роботі з учнями.

Система фахової підготовки та перепідготовки педагогів зобов'язана формувати здоров'язбережувальну компетентність учителя природничих дисциплін у контексті інтегрованого підходу до освітніх процесів. Потрібно якнайшвидше подолати неузгодженість між можливостями такого підходу і його реальним упровадженням у практику неперервної педагогічної освіти. Використання інтегрованого підходу неминує активізує розумову і духовно-ціннісну діяльність учителя, сприятиме системно-цілісному сприйняттю освітніх завдань, посилить зацікавленість в отриманні професійних знань.

Мету статті вбачаємо в методологічному обґрунтуванні принципу образно-пізнавальної цілісності підготовки вчителя природничих дисциплін до здоров'язбережувальної діяльності на

засадах інтегрованого підходу та гуманітаризації освітніх процесів.

Серед завдань реалізації поставленої мети виокремлюємо такі:

1. вивчити стан дослідження означеної проблеми в теорії і практиці фахової підготовки вчителів природничих дисциплін;
2. обґрунтувати освітньо-виховний потенціал інтегрованого підходу до формування здоров'язбережувальної компетентності вчителів;
3. окреслити шляхи формування здоров'язбережувальної компетентності педагогів на засадах концептосфери гуманітаризації природничої освіти.

Методологічною основою дослідження є компетентнісний, культурологічний та інтегрований підходи до освітнього процесу, які успішно реалізуються на тлі його послідовної гуманітаризації.

Виклад основного матеріалу. Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності вчителя (діалог дослідницьких позицій)

У Педагогічній Конституції Європи зазначено, що найважливішим завданням підготовки європейського вчителя є формування його здатності до освітньої діяльності як інтеграції етичних цінностей і когнітивних, метакогнітивних, міжособистісних і практичних умінь та навичок [1, с.114].

У контексті такого цілепокладання фахової підготовки педагога відбувається активний дослідницький пошук. Зокрема, компетентнісний підхід у системі загальної середньої освіти результативно досліджують вітчизняні науковці Н.Бібік, Н.Воропай, С.Гончаренко, Я. Кодлюк, О.Локшина, Ю.Мальований, О.Овчарук, О.Онопрієнко, О.Пометун, К.Пономарьова, О.Савченко, С.Трубачева, О.Ярова та ін. Здоров'язбережувальний освітній дискурс також представлено доволі значним науковим доробком (О.Антонова, Н.Башавець, Т.Бондаренко, І.Братищенко, О.Бусигін, О.Вакуленко, О.Верхотрубова, Т.Єрмакова, О.Іонова, О.Кречетов, Є.Кучерган, В.Пентюхін, А.Радченко, Л.Романишина, В.Тевкун, Д.Цись, В.Шахненко та ін.). Утім здоров'язбережувальна компетентність вчителя природничих дисциплін досліджена вельми епізодично.

Інтегративний підхід до освітніх процесів поки є недостатньо дослідженим. Найкраще презентовані в дослідженнях теоретико-методологічні основи інтеграції як освітньої перспективи (І.Бех, М.Берулава, С.Гончаренко, С.Клепка, Ю.Мальований, В.Моргун, І.Підласий, О.Савченко, Г.Селевко та ін.). Дидактичні особливості інтеграції змісту освіти досліджують Н.Антонов, К.Гуз, М.Іванчук, В.Ільченко, І.Козловська, В.Паламарчук, Н.Светловська, С.Якименко та ін. Доволі обмежена кількість робіт торкається методичних аспектів даної проблеми. Лише окремі аспекти упровадження інтегрованого навчання в практику професійної підготовки учителів природничих спеціальностей вивчені в працях Л.Дубіцької, З.Клименко, В.Омельяненко, М. Пака, А.Степанюк, І.Фурси, Ю. Шапрана, О.Шкільової та ін.

Якщо досліджувати кореляційні зв'язки між компетентнісним та інтегрованим підходами до природничої освіти, то впадає в око їх спільна ціннісна основа – формування комплексної здатності особистості до самостійної життєтворчості. Зокрема, О. Вербицький справедливо стверджує, що введення компетентнісного підходу в освітній процес вимагає серйозних змін у змісті і формах навчання та передбачає перехід від розкиданої абстрактно-теоретичної інформації, яка малопов'язана з практикою, до компетентних практичних дій і вчинків [2, с.33]. Компетентнісний підхід, на думку дослідників, є узагальненою умовою здатності людини адекватно і ефективно діяти за межами дидактичних сюжетів і начальних ситуацій [3, с.10].

Це обумовлює зміни в цільовій орієнтації підготовки педагога в галузі природничих наук: від засвоєння природничих знань, умінь і навичок до оволодіння загальнокультурними і професійними компетенціями, які передбачають інтеграцію знань, способів подачі інформації в загальнокультурному контексті на основі цінностей життєзбереження (А.Швейцер).

Нас зацікавив реальний стан розуміння вчителями природничих дисциплін такого феномену, як здоров'язбережувальна компетентність. На базі Вінницької академії неперервної освіти було проведено пілотне дослідження, яким охоплено 126 учителів природничих дисциплін, які практично працюють з учнями загальноосвітніх шкіл Вінниччини і проходять перепідготовку в системі післядипломної освіти. В процесі анкетування педагоги намагались визначити морально-соціальний сенс власної професійної діяльності як вчителів-предметників.

З'ясувалось, що лише 34% опитаних у цілепокладання власної педагогічної діяльності

включають системний вплив на ціннісні орієнтації учнів з подальшим їх переводом у смисложиттєві установки (наприклад: «Для мене важливими є не тільки природничі знання, але й ставлення дітей до природи. Тому вважаю за необхідне впливати на моральні та естетичні почуття учнів, аби вони стали потім критерієм діяльності в природі» – М.Н., учитель біології, педагогічний стаж – 12 років).

Утім більшість опитаних педагогів (56%) схилились до своєї суто дидактичної місії і вбачали сенс професійної діяльності у передачі міцних знань про природу. Численні відповіді на питання анкети пістрявіли фразами: «Моя справа навчити дітей основам природничих наук»; «Я виховую розум учня, а душу нехай виховують батьки» тощо.

Коли ж на наступних етапах дослідження вчителі природничих дисциплін на наше прохання склали «паспорт» здоров'язбережувальної компетентності педагога, їхні творчі роботи наповнились більш вираженим ціннісним змістом (аксіосфера запрацювала більш потужно у відповідь на піклувальні мотиви і турботу про дітей). Зокрема, до найважливіших ознак такої компетентності педагога віднесли: щоденну турботу про фізичний розвиток школярів, особливості здорового харчування, неприпустимість вживання алкоголю і тютюнопаління, стресостійкість, профілактику суїциду тощо. До психофізіологічних аспектів здоров'язбережувальної компетентності були додані соціально-етичні – формування в учнів навичок толерантної поведінки в природі і соціумі з метою збереження життя (як свого, так і чужого).

Отримані результати переконують у тому, що вчителі-практики в загальній масі недостатньо глибоко осмислюють концептуальні засади здоров'язбережувальної діяльності і апіорі відкидають сенс трансляції цінностей. Утім коли йдеться про конкретні уміння і навички здоров'язбереження, позиція педагогів стає більш чітко окресленою і зацікавлено-турботливою. Це, з нашого погляду, вказує надійний шлях формування здоров'язбережувальної компетентності вчителя – від конкретного образу-турботи до узагальнених умінь і навичок збереження здоров'я учнів.

Викликає інтерес діалог дослідницьких позицій науковців, які вивчають феномен здоров'язбережувальної компетентності. Зокрема, таку компетентність пов'язують з готовністю вести здоровий спосіб життя у фізичній, соціальній, психічній та духовній сферах [4]. Дослідники пропонують розуміти її як інтегральну якість особистості, яка проявляється в загальній здатності та готовності до здоров'язбережувальної діяльності, що ґрунтується на інтеграції знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень особистості, спрямованих на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення [5, с. 30]. Окремі дослідники вказують на синтез чотирьох груп компетенцій: фізіологічних, соціально-психологічних, гносеологічних і акмеологічних, де виокремлене навіть уміння «любити себе» [6]. Учені наголошують на важливості пропедевтичної підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності в аспекті збереження власного здоров'я, що забезпечить полегшення проходження етапу адаптації та професійного становлення, а також максимально відтермінує етап професійної стагнації [7, с.272].

Знаменно, що дослідники [8; 9; 10; 11] неодноразово підкреслюють, що уміння створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище вимагає від фахівця інтегрованих знань – не лише дисциплін природничо-наукового циклу, але й інших галузей знань: соціології; педагогіки; психології здоров'я, теорії та методики виховання, екології тощо.

Формування здоров'язбережувальної компетентності вчителів на засадах інтегрованого підходу

Багаторічна вітчизняна практика підготовки вчителів дала безліч позитивних прикладів їх фахового розвитку на засадах предметної центрації. Утім сьогодні освітянська практика все більше акцентує позитив інтегрованого підходу, який буде зреалізований у запровадженні єдиного курсу «Природничі науки» для старшокласників. Стає все більш очевидним, що диференційоване викладання навчальних дисциплін не містить у собі достатніх умов для розумового і ціннісного осягнення школярами цілісної картини світу, що спричиняє труднощі у встановленні учнями відношень між науковим поняттям чи функцією і відповідним предметом, обумовлює перешкоди у практичному застосуванні теоретичних знань. А це в підсумку не сприяє формуванню компетентності як найголовнішого результату освіти.

Викликає тривогу той факт, що предметноцентроване навчання певною мірою стримує розвиток екологічної свідомості учнів. Ще в дошкільному віці в дітей народжується власний «образ світу». Попри всю свою недосконалість, він має істотну характеристику – цілісність

сприймання навколишнього. Зі вступом дитини до школи ця цілісність руйнується через кордони між окремими предметами. Традиційна логіка освітнього процесу зумовила відповідність навчальних дисциплін певним наукам. Певні цілісні утворення (зокрема, природа) були розшматовані на окремі частини для детального (ізолюваного) вивчення в окремих шкільних предметах. Інтегрувати ж самостійно розрізнені знання в цілісну систему учень об'єктивно не може. На допомогу може прийти лише вчитель природничих дисциплін, здатний до інтеграції знань на основі спільної ціннісної основи. В часи реформування вітчизняної освіти створюються інтегровані навчальні курси, які здатні забезпечити для учня у єдиному часовому діапазоні всеохоплююче відображення предмета чи явища з наступним перетворенням сприйнятого в суб'єктивну пізнавальну цілісність (І.Бех). Інтеграція як провідний принцип розвитку сучасних освітніх систем одночасно є принципом здійснення освітнього процесу, який ґрунтується на взаємному доповненні різних форм пізнання дійсності і обумовлює становлення багатомірної картини світу і пізнання себе в ньому [12, с.6]. Вчитель же зобов'язаний глибоко осмислити цей принцип і розвинути власні уміння щодо інтегрування змісту природничої освіти.

Утім інтеграція навчальних дисциплін на когнітивній основі серйозних зрушень в ціннісній свідомості вчителя, на наше переконання, не забезпечить. Якщо кризові явища у відносинах з природою (а людина є частиною природи) розуміти як закономірний наслідок кризи гуманітарної, то стає очевидним, що поза проблемою цінностей цей суспільний дисонанс не владнати. Здоров'язбереження як суспільний і освітній феномени визначає складну систему суспільних рефлексій і світоглядно-педагогічних настанов, що вибудовуються не лише на основі наукових знань. Поза міцною аксіологічною основою цей процес не є життєздатним.

Найбільш очікуваним результатом інтегрованої освіти, з нашого погляду, повинно стати народження в учня образу світу, свого місця в ньому, а також усвідомлення своєї життєвої місії. Такий образ народжується не лише від природничих знань – велику роль відіграють смисложиттєві цінності, які транслуються у процесі викладання гуманітарних дисциплін.

Тому дослідники закономірно пропонують інтеграційно-гуманістичний підхід (С.Тарасов) до освітніх процесів як основу для побудови цілісного образу світу, що передбачає трансформацію природничо-наукової традиції, тобто відмову від позицій стороннього спостерігача і перехід на позицію органічної єдності природи і людини. Цей підхід є актуальним і в системі фахової підготовки та перепідготовки вчителя природничих дисциплін. Як наслідок, з конкретних когніцій у свідомості вчителя формується цілісна картина світу, і чіткість народжених образів-уявлень допомагає йому орієнтуватися не лише в конкретній темі, але й у споріднених проблемах.

Гуманітаризація природничої освіти як шлях успішного формування здоров'язбережувальної компетентності вчителя

Інтегрований підхід до природничої освіти і відповідно до фахової підготовки вчителя щодо його реалізації може бути зреалізований на тлі гуманітаризації освітніх процесів. Сьогодні дослідники справедливо наголошують на неможливості відриву природничих дисциплін від суспільно-гуманітарних і вказують на користь від створення цілісних науково-гуманітарних комплексів [13]. Системотвірні цінності гуманітарних наук (гуманізм, ідеали добра, істини, краси, досконалості, свободи тощо) безперечно мають кардинально важливе значення в гуманітаризації природничої освіти, адже саме гуманітарна культура репрезентує інтереси суб'єкта [14, с.47].

Не можна не згадати величезний внесок С. Гончаренка в осмислення ролі гуманітаризації природничої освіти. Фізик, водночас послідовний гуманітарій за масштабом педагогічних ідей, він точно угадував правильний шлях «олюднення» сучасної освіти і наполягав на необхідності зближення природничо-наукової і гуманітарної картини світу. З його погляду, гуманітаризація природничої освіти потребує опрацювання концепції відродження й розвитку особистості, в основі якої лежить визнання єдності людини й навколишнього середовища, необхідності ціннісного ставлення до себе, до інших осіб і природи [15, с.8].

Особливу роль у зближенні наукової та гуманітарної картини світу відіграє синергетика. Механізми самоорганізації – багатозначні, амбівалентні за своїм сенсом. Через синергетику виявляється можливим з'єднання двох взаємодоповнювальних способів пізнання світу – через образ і через число [16]. Сьогодні з'являються матеріалістичні пояснення абсолютно парадоксальних явищ і раціональні тлумачення відповідних образів, що містяться в ідеалістичних філософських системах.

У процесі здоров'язбережувальної діяльності вчитель природничих дисциплін має бути

готовим здійснити мотивований пошук морально-ціннісних (соціальних і особистих) проблем, їх осмислити та обговорити в контексті проблемного поля дисципліни. Опанування кожного напрямку природничого знання, яке торкається проблеми здоров'язбереження, повинно бути запліднене цінностями і духом творчості. Гуманітаризація природничої освіти настійливо вимагає від учителя переорієнтації з предметно-змістового принципу трансляції здоров'язбережувальної інформації на комплексне формування здоров'язбережувальних знань, умінь і навичок з опорою на базові цінності людства.

В цьому контексті вважаємо за можливе виокремити принцип образно-пізнавальної цілісності підготовки вчителя природничих дисциплін до здоров'язбережувальної діяльності на засадах інтегрованого підходу та гуманітаризації освітніх процесів. Заявлений принцип реалізується на основі культурологічних домінант, які утворюються на чітко окресленій ціннісній основі і допомагають учителю виокремити, осмислити та інтерпретувати важливі ідеї здоров'язбереження не лише в психофізіологічному сенсі, але й в широкому культурологічному контексті. Спираючись на ціннісно-технологічний фонд вальдорфської педагогіки (Р.Штейнер), варто сміливіше використовувати інтеграцію наукових та гуманітарних підходів і включати в освітній процес дидактичну художність. Мистецькі образи, завдяки творчо-інтерпретаційній природі, здатні забезпечити стрімкий розвиток проєктивної уяви, дивергентного мислення, особистісної рефлексії щодо проблем збереження здоров'я. Інтегрований підхід допоможе урівноважити лівопівкульний тип мислення учнів механізмами асоціативно-образного сприймання, що владно корелюють спосіб оцінювання природи і сили особистісного потенціалу в її життєвих процесах. Вплетення мистецьких образів в систему інтегрованої подачі здоров'язбережувальної інформації дозволить учителю суттєво активізувати не лише «інтелектуалізацію почуттів» учня (Л.Виготський), але й «емоціогенність інтелекту» (І. Бех).

На рівні інтеграції природничої та художньої картини світу встановлюються зв'язки між цілями і завданнями здоров'язбереження та художніми знаками-образами, народженими культурою людства. Мистецький образ у цьому процесі набуває надзвичайно великого значення (не «ілюстратора», а цементуючої – емоційно-ціннісної – основи). Саме так можуть утворитися ланцюжки асоціацій на основі «зв'язку за сердечним почуттям» (К.Ушинський). Процес осмислення вчителем принципу образно-пізнавальної цілісності подачі здоров'язбережувальної інформації відбувається тим успішніше, чим ширше він орієнтується в утвореному культурно-асоціативному полі.

Наведемо приклад реалізації принципу образно-пізнавальної цілісності підготовки вчителя природничих дисциплін до здоров'язбережувальної діяльності, яка відбувається в системі післядипломної перепідготовки на базі Вінницької академії неперервної освіти. Так, підготовка вчителями природничих дисциплін матеріалів для профілактики підліткового суїциду необхідно спирається, з одного боку, на пошук інформаційних та діагностичних джерел психофізіологічного спрямування, а з іншого боку, на виокремлення в художній культурі людства (літературі, музиці, живописі, мистецтві театру і кіно) такої культурологічної домінанти, як боротьба за життя як найвищої цінності буття людини. Знаменно, що вчителі з неодмінним інтересом створюють інтегровані комплекси, які утверджують цінності здоров'язбереження на протиставленні суїцидальної і життєстверджувальної поведінки, наприклад: В.-В.Ван Гог «Іриси» і М.Приймаченко «Соняшник життя» (образотворче мистецтво); М.Цветаєва «Творцю повернути білет» і Леся Українка «Contra spem spero!» (література); «Самогубці: історія кохання» і «Титаник» (кіно) та ін.

Висновки. Отже, вчитель природничих дисциплін в загальноосвітній школі є тим фахівцем, до функціонального поля якого входить реалізація здоров'язбережувальної компетентності.

Вивчення стану дослідження обраної проблеми в теорії і практиці фахової підготовки вчителів природничих дисциплін дозволяє стверджувати, що здоров'язбережувальна компетентність таких учителів об'єднує міцні природничі знання у тих царинах, які торкаються фізичного, психічного та духовно-ціннісного здоров'я учнів. Сюди неодмінно входить аксіологічна культура педагогічного впливу вчителя на мотиви здоров'язбереження через допомогу учням усвідомити життєві цінності, які повинні стати критерієм збереження здоров'я планети, людства і власного здоров'я у тому числі. Не можна не включити у цю систему технологічну культуру трансляції вчителем здоров'язбережувальних цінностей, умінь і навички оптимально створювати освітнє середовище задля успішної трансформації цінностей у поведінкові програми школярів.

Освітньо-виховний потенціал інтегрованого підходу до формування здоров'язбережувальної компетентності вчителів природничих дисциплін полягає у можливостях народження в професійній свідомості педагогів цілісної картини світу, інтегральних образів-уявлень щодо різновекторного впливу на гносеологічні та аксіологічні механізми розвитку учнівських уявлень про здоров'язбереження. Інтеграція в природничій освіті повинна обов'язково подолати фрагментарність уявлень учнів, забезпечити оволодіння ними не лише цілісними знаннями, але і комплексом універсальних людських цінностей щодо життєзбереження.

Шляхи формування здоров'язбережувальної компетентності педагогів пов'язуємо з нагальною необхідністю гуманітаризації природничої освіти і послідовною реалізацією принципу образно-пізнавальної цілісності підготовки вчителя природничих дисциплін до здоров'язбережувальної діяльності. Ці шляхи цілком адекватні логіці інтегрованого підходу та гуманітаризації освітніх процесів. Культурологічні домінанти, через які реалізуються заявлені шляхи, допомагають учителю глибоко осмислити ціннісну основу здоров'язбереження і творчо інтерпретувати ідеї здоров'язбереження в освітній роботі з учнями.

Перспективним, з нашого погляду, є дослідження шляхів розвитку творчого потенціалу вчителя природничих дисциплін в процесі фахової підготовки та перепідготовки.

Список використаної літератури та джерел

1. Педагогічна Конституція Європи // Вища освіта України. – 2013. – № 3. – С.111-116.
2. Вербицкий А.А. Контекстно-компетентностный подход к модернизации образования / А.А.Вербицкий // Высшее образование в России. – 2010. –№ 5. – С. 32–37.
3. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–14.
4. Тевкун В. В. Здоров'язбережувальні компетенції – основа професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури [Електронний ресурс] / В. В. Тевкун // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 115. – С. 227-230. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2014_115_60
5. Антонова О.Є. Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття) [Електронний ресурс] / О.Є. Антонова, Н.М. Поліщук // Вища освіта у медсестринстві: проблеми і перспективи : зб. Статей всеукраїнської науково-практичної конференції (10-11 листопада 2011 р., Житомир). – Житомир : Полісся, 2011. – С. 27-31.
6. Бондаренко Т.Є. Визначення структури здоров'язберігаючої компетентності майбутніх вчителів біології / Т.Є. Бондаренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2012. – №1(19). – С. 214-223.
7. Кучерган Є. В. «Здоров'язбережувальна компетентність» як складова професійної підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / Є. В. Кучерган // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 130. – С. 270-273. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_130_64
8. Башавець Н.А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури / Н.А. Башавець // Наука і освіта. – 2013. – №1-2. – С. 120-122.
9. Омеляненко В. Г. Інтеграція змісту дисциплін природничо-наукового циклу як умова формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх учителів фізичної культури [Електронний ресурс] / В. Г. Омеляненко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 4. – С. 97-102. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2012_4_24
10. Фурса І. В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів біології на основі інтеграції природничих та педагогічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І.В.Фурса. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – 22 с.
11. Цись Д.І. Пошуки та реалізація здоров'язберігаючих технологій у підготовці майбутніх учителів педагогічного профілю / Д.І. Цись // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. – 2011. – Випуск № 15. – Ч. 1. – С. 75-78.

12. Іванчук М. Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал (Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання) / М. Г. Іванчук. – Чернівці : Рута, 2004. – 360 с.
13. Пастирська І. Я. Загальнонаукові передумови інтеграції змісту гуманітарних та природничих дисциплін у вітчизняній педагогіці другої половини ХХ – початку ХХІ століття [Електронний ресурс] / І. Я. Пастирська // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2011. – Вип. 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_4_21
14. Гранатов Г. Г. Метод дополнительности в интеграции научных культур / Г. Г. Гранатов, Н. А. Плугина // Педагогические науки. – 2006. – № 6. – С. 46–52.
15. Гончаренко С. У. Інтеграція наукових знань і проблема змісту освіти / С.У. Гончаренко // Постметодика. – 1994. – С. 3–9.
16. Князева Е.Н. Синергетическая парадигма. Основные понятия в контексте истории культуры [Електронний ресурс] / Е.Н. Князева, С.П.Курдюмов. –Режим доступу: <http://lib.icr.su/node/1247>

References

1. Pedagogical Constitution of Europe (2013). *Higher Education of Ukraine*, 3, 111-116 (in Ukr.).
2. Verbitsky, A. A. (2010). Context-competence approach to the modernization of education. *Higher education in Russia*, 5, 32-37 (in Rus).
3. Bolotov, V. A., Serikov, V.V. (2003). Competence model: from idea to educational program. *Pedagogics*, 10, 8-14 (in Rus.).
4. Tevkun, V. V. (2014). Health-saving competences - the basis of professional training of future teachers of physical culture. *Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Series : Pedagogical sciences*, 115, 227-230. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2014_115_60 (in Ukr.)
5. Antonova, O. Ye., Polischuk, N. M. (2011). Health-saving competence of a personality as a scientific problem (analysis of the concept). *Higher education in nursing: problems and prospects: Col. of articles of Ukrainian Scientific and Practical Conference, 10-11*, 27-31 (in Ukr.).
6. Bondarenko, T. Ye. (2012). Determination of the health structure of the health-saving competence of future teachers of biology. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1 (19), 214-223 (in Ukr.).
7. Kucherhan, Ye. V. (2015). "Health-saving competence" as a component of the future teacher's professional training. *Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences*, 130, 270-273. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_130_64 (in Ukr.)
8. Bashavets, N. A. (2013). Health-saving competence of the future specialist as the basis of his culture. *Science and education*, 1-2, 120-122 (in Ukr.).
9. Omelianenko, V. H. (2012). Integration of the content of the disciplines of the natural sciences cycle as a condition for the formation of health protection competence of future teachers of physical culture. *Physical education, sports and health culture in modern society*, 4, 7-102. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2012_4_24 (in Ukr.)
10. Fursa, I. V. (2016). Formation of professional competence of future teachers of biology on the basis of integration of natural and pedagogical disciplines: syn. of thesis ... Professor of Pedagogic Sciences: 13.00.04 / I. V. Fursa. Pereyaslav-Khmelnytsky, 22 (in Ukr.).
11. Tsis, D. I. (2011). Finding and Implementing of Health-Saving Technologies in the Preparation of Future Teachers of the Pedagogical Profile. *Bulletin of the Hlukhiv State Pedagogical University*, 15 (1), 75-78 (in Ukr.).

12. Ivanchuk, M. H. (2004). Integrated Learning: Essence and Educational Potential (Education of a Junior Student in an Integrated Approach to Learning). *Ruta*, 360 (in Ukr.).
13. Pastyrska, I. Ya. (2011). General scientific presupposition for the integration of the content of humanities and natural sciences in the native pedagogy of the second half of the XX century - beginning of the XXI century. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*, 4. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_4_21 (in Ukr.)
14. Hranatov, H. H., Pluhina, N. A. (2006). Method of additionality in the integration of scientific cultures. *Pedagogical sciences*, 6, 46-52 (in Rus.).
15. Honcharenko, S. U. (1994). Integration of scientific knowledge and problem of the content of education. *Postmethods*, 3-9 (in Ukr.).
16. Kniazeva, E. N., Kurdiumov, S. P. Synergetic paradigm. Basic concepts in the context of the history of culture. Retrieved from <http://lib.icr.su/node/1247> (in Rus.)

Tarasenko H. Formation of health-keeping competency of teacher of natural disciplines in the context of the integrated approach to educational processes

Introduction. The article analyzes the peculiarities of reforming the Ukrainian education on the basis of a competent approach. A graduate of a new Ukrainian school should be prepared for self-realization both in society and personal life, should possess information flows, demonstrate the ability to analyze life-practical situations, make constructive decisions based on acquired knowledge. Awareness of life values should become the motive and criterion for maintaining health of the planet, humanity and its own health, as well.

Teachers of natural disciplines play an important role in the preparation of schoolchildren to a self-sufficient living and health-saving state. The system of professional training and retraining of teachers is obliged to form them ready for health-keeping activity in schools.

Purpose. The purpose of the article is contemplated in the methodological substantiation of the principle of figurative and cognitive integrity of training of the teacher of natural sciences to health-saving activity on the basis of an integrated approach and humanization of the educational process.

Methods. Theoretical methods that are related to the study of philosophical and conceptual research in the field of methodology of educational processes, are used. An empirical study of the real state of understanding by teacher such a phenomenon as healthcare-saving competence, was conducted. On the basis of the Vinnytsia Academy of Continuing Education, a pilot study was conducted that covered 126 teachers of natural sciences.

Results. In the process of questioning, teachers identified the moral and social meaning of their own professional activities. Only 34% of the polled payed attention to systemic influence on the student's value orientation, with their subsequent transfer to the semio-life facilities. Most surveyed teachers (56%) tended to a purely didactic mission and denoted the meaning of professional activity in transferring profound knowledge of nature to children. Teachers also created a "passport" of health-saving competence of the teacher. In these creative works, the axiosphere worked more energetically in response to thoughtful motives and care for children. Teachers referred physical development of schoolchildren, peculiarities of healthy nutrition, the inadmissibility of the use of alcohol and tobacco smoking, stress resistance, suicide propedevity to the signs of such competence. To the psycho-physiological aspects there were added socio-ethical ones - the formation of tolerant behavior skills in nature and society in order to preserve life as the greatest value. When it came about specific skills and abilities of healthcare, the position of teachers became more obviously defined, interested and caring. It indicates the path of formation of the health-saving competence of the teacher - from a specific image-care to generalized skills and skills for preserving students' health.

Originality. The principle of figurative and cognitive integrity of the teacher of natural disciplines to health-saving activity on the basis of an integrated approach was substantiated and introduced into scientific circulation.

Conclusion. Integration in natural education must necessarily overcome fragmentary knowledge of students, ensure mastering not only in the field of natural sciences, but also within universal human values.

Одержано редакцією 17.09.2018

Прийнято до публікації 28.09.2018